

Ireneusz Oleksik, Marcin Karetta, Jan Król,
Stanisław Mosz, Przemysław Strzelecki

Awifauna kompleksu stawowego w okolicach Goczałkowic-Zdroju (województwo śląskie)

The avifauna of fishponds near Goczałkowice-Zdrój (Silesian voivodship)

Wstęp

Dolina górnej Wisły, ze swoimi zbiornikami zaporowymi (Zbiornik Goczałkowicki i Zbiornik Łąka) oraz licznymi kompleksami stawów rybnych, stanowi pod względem ornitologicznym jeden z najcenniejszych obszarów Śląska. Gniazduje tu znaczna część śląskiej populacji takich gatunków, jak: rybitwa rzeczna, rybitwa czarna, zausznik, krwawodziób, rycyk oraz śmieszka. Do osobliwości ornitologicznych tego regionu należy zaliczyć łęgowe ślepowrony, rybitwy białowase i rybitwy białoskrzydłe (Dyrcz i in. 1991).

W latach 1985–1998 prowadzono z różną intensywnością badania nad awifauną kompleksu stawowego w okolicach Goczałkowic-Zdroju. Ich celem było:

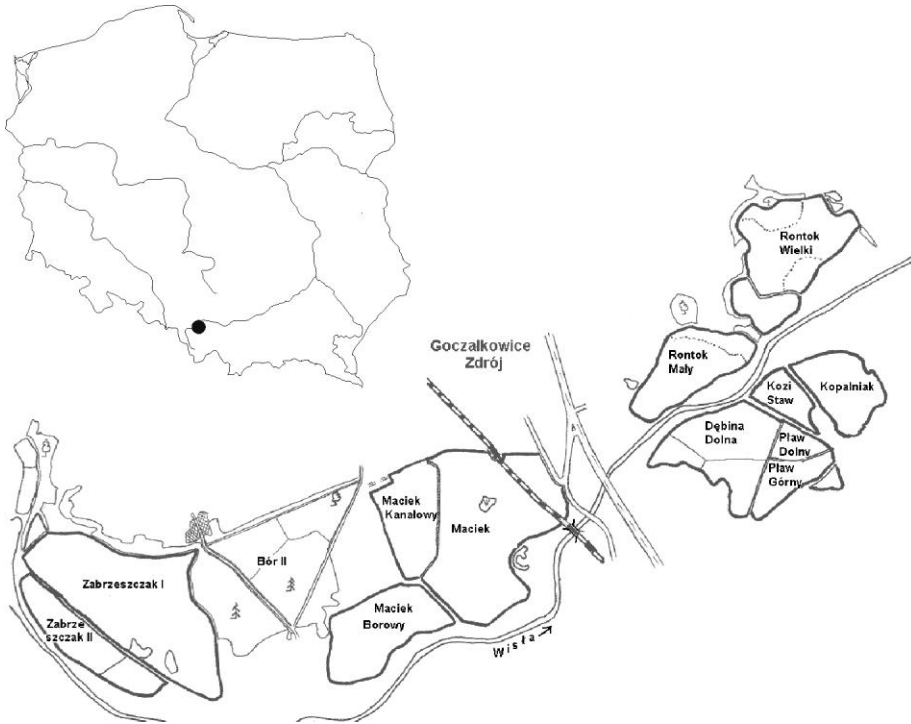
- 1) ustalenie listy gatunków łęgowych, przelotnych, zalatujących i zimujących,
- 2) uzyskanie danych ilościowych o nielicznych i średnio licznych gatunkach łęgowych, szczególnie wodno-błotnych *Non-Passeriformes*,
- 3) zbadanie dynamiki przelotu siewkowców (*Charadrii*), ze szczególnym uwzględnieniem okresu wiosennego.

Teren badań

Badaniami objęto obszar o powierzchni ok. 10 km², leżący w Dolinie Górnej Wisły, w zachodniej części Kotliny Oświęcimskiej. Znajduje się tu szereg zbiorników wodnych (głównie stawów rybnych) położonych nad Wisłą, na odcinku od zapory na Zbiorniku Goczałkowickim do 8 km w dół rzeki. Największa miejscowość na badanej powierzchni to Goczałkowice-Zdrój (ryc. 1).

Wisła na tym odcinku płynie najpierw na południe, potem zatacza łagodne półkole i kieruje się na północny-wschód. Koryto rzeki osiąga szerokość 10–15 m, brzegi są strome, w przeważającej części porośnięte krzaczastymi wierzbami *Salix* sp. W ciągu roku stan wody jest zwykle niski, a nurt rzeki spokojny, ale po długotrwałych deszczach lub wiosennych roztopach poziom wody może się znacznie podnosić.

Zbiorniki wodne grupują się w kilka kompleksów: Zabrzyszczak (4 stawy), Maciek (4), Dębina (3), Pław (2), Rontok (3) i Kopalniak (2). Zbiorniki Rontok i Kopalniak nie są typowymi stawami hodowlanymi. Są to zbiorniki rekreacyjne, przeznaczone głównie dla wędkarzy. Na zbiorniku Kopalniak znajduje się ponadto kąpielisko oraz uprawia się kajakerstwo.

Rycina 1. Mapa terenu badań

Figure 1. Map of the study area

Na nieco szersze omówienie zasługuje zbiornik Rontok Wielki. Jest to dawny staw przekształcony obecnie w osadnik słonych wód kopalnianych, odprowadzanych z pobliskiej kopalni „Silesia”. Wody te są silnie zasolone ($1800\text{--}42000\text{ mg/dm}^3$) oraz promieniotwórcze. Przyczyną promieniotwórczości wód kopalnianych jest rad wypłukiwany ze skał górotworu, okalających pokłady węgla. Średnie stężenia radu stwierdzone w solankach Górnośląskiego Zagłębia Węglowego wynoszą $2,5\text{--}23\text{ kBq/m}^3$. Warto zaznaczyć, że w naturalnych wodach stężenie radu wynosi ok. $0,1\text{ kBq/m}^3$ (Matysik 1992). Zbiornik Rontok Wielki jest silnie zamulony i na znacznej powierzchni tworzy płycizny, które są miejscem żerowania migrujących siewkowców. Wody ze zbiornika są odprowadzane bezpośrednio do Wisły.

Stawy Zabrzyszczak, Maciek, Pław, Dębina Dolna i Kopalniak są prawie całkowicie pozbawione roślinności wynurzonej. Spotyka się tam jedynie niewielkie i wąskie pasemka trzciny *Phragmites communis*. Na stawach Rontok dominuje trzcina, a na Dębinie Małej i Górnej pałka *Typha* sp. Powierzchnie zbiorników zestawiono w tab. 1.

Tabela 1. Charakterystyka zbiorników wodnych**Table 1.** Characteristics of water reservoirs

ok. – *about*, staw hodowlany – *fishpond*, zbiornik rekreacyjny – *recreation reservoir*, staw wędkarski – *angling pond*, osadnik kopalniany – *coal mining sediment pond*

Nazwa zbiornika Name of reservoir	Powierzchnia [ha] Area	Powierzchnia roślinności wynurzonej [%] Area of emergent vegetation	Przeznaczenie zbiornika Type of use
Zabrzyszczak I	67,3	< 1	staw hodowlany
Zabrzyszczak II	13,4	< 1	staw hodowlany
Zabrzyszczak III	10,4	< 1	staw hodowlany
Zabrzyszczak IV	1,9	< 1	staw hodowlany
Maciek	61,6	< 1	staw hodowlany
Maciek Kanałowy	24,2	0	staw hodowlany
Maciek Borowy	27,7	< 1	staw hodowlany
Maciek Zdrojowy	8,9	< 1	staw hodowlany
Rontok Wielki	33,2	ok. 30	i zbiornik rekreacyjny osadnik kopalniany
Rontok	23,1	ok. 40	staw wędkarski
Rontok Mały	9,5	ok. 25	staw wędkarski
Kopalniak	19,5	0	staw wędkarski i rekreacyjny
Kozi Staw	8,6	ok. 2	staw wędkarski
Dębina Mała	4,9	ok. 20	staw hodowlany
Dębina Dolna	20,8	< 1	staw hodowlany
Dębina Górna	17,1	ok. 40	staw hodowlany
Pław Dolny	5,8		staw hodowlany
Pław Górny	10,2	< 1	staw hodowlany
Razem Total	368,1		

Jedyny większy kompleks leśny Bór (ok. 40 ha) położony jest między stawami Maciek i Zabrzyszczak. Dominującym gatunkiem jest tam sosna *Pinus silvestris* z domieszką świerka *Picea excelsa*. W północno-wschodniej części znajduje się fragment zdominowany przez brzozę *Betula* sp. i olszę *Alnus* sp. Poza tym spotyka się dęby *Quercus* sp., lipy *Tilia* sp., graby *Carpinus betulus* i modrzewie *Larix* sp. W podszycie występuje często jarzębina *Sorbus aucuparia*, a mniej licznie bez *Sambucus* sp. i głóg *Crataegus* sp., a w niektórych fragmentach podrost świerka. Niewielki, ale stary drzewostan liściasty występuje po północnej stronie zbiornika Rontok Wielki. Oprócz tego liczne są małe zadrzewienia śródpolne. Wzdłuż Wisły rosną głównie wierzby i osiki *Populus tremula*. Otoczenie stawów stanowią łąki i niewielkie pola uprawne, wśród których gdzieniegdzie zachowały się małe starorzecza. Pomiędzy stawami Maciek a kompleksem leśnym Bór znajduje się dość interesująca, podmokła i zatorfiona łąka z licznymi kępami krzewów. W jej południowej części rozciąga się kilkuhektarowe trzcinowisko. We wschodniej części terenu badań, w pobliżu kopalni Silesia, zlokalizowane są 3 hałdy. Jedna z nich jest aktualnie czynna, i zajmuje coraz większy obszar tarasu zalewowego Wisły. Przez środek

opisywanego terenu przebiegają południkowo dwie ruchliwe arterie komunikacyjne: dwupasmowa trasa szybkiego ruchu oraz linia kolejowa relacji Katowice–Bielsko, którą przejeżdża zwykle do kilku pociągów na godzinę. W Goczałkowicach-Zdroju znajduje się mała stacja kolejowa (tuż obok stawu Maciek), kompleks obiektów sanatoryjnych i leczniczych oraz niewielki park zdrojowy. Już poza granicą terenu badań znajdują się następujące miejscowości: od południa – Zabrzeg, Renardowice, Liszki i Żebracza, od północy – Rudołtowice. Po północnej i południowej stronie kompleksu Bór znajdują się dwa niewielkie przysiółki (Bór I i Bór II) liczące po kilka domostw. Opisywany teren jest dość silnie penetrowany przez ludzi. Na całym odcinku Wisły oraz stawach Rontok, Rontok Mały i Kopalniak często (szczególnie popołudniami i w dni wolne od pracy) spotyka się wędkarzy. W pogodne dni stawy Maciek stają się celem spacerów kuracjuszy.

Materiał i metody

Materiał zebrano w latach 1985–1998. Badania ilościowe nad awifauną łągową przeprowadzono w latach 1992–1993. Podczas liczeń ptaków wodno-błotnych korzystano z zaleceń podanych przez Borowiec i in. (1981) oraz Cempulika (1985), w kilku przypadkach stosując zmiany. Stwierdzenia wizualne i głosowe skrytych gatunków (chruściele, perkozki, bączki), jak również większości nielicznych i średnio licznych wróblowych nanoszono na plany powierzchni w skali 1:25 000. W 1993 roku przeprowadzono wieczorem i nocą kilka kontroli połączonych ze stymulacją magnetofonową głosów sów i chruścieli. W latach 1989–1998 z różną intensywnością prowadzono liczenia ptaków siewkowych na zbiorniku Rontok Wielki. Jesienią, w okresie spuszczenia stawów, liczenia rozszerzano na cały teren. Na zbiorniku Rontok Wielki liczono dwiema metodami. Najpierw, przy użyciu lornetek i lunet (20x60 i 40x60) penetrowano teren z betonowej platformy zbudowanej na południowym brzegu osadnika. Następnie obchodzono południowy brzeg w celu wykrycia skrytych gatunków (np. bekasów). Przy okazji starano się spłoszyć i poderwać do lotu jak najwięcej ptaków, żeby ewentualnie wychwycić wizualnie lub głosowo gatunki wcześniej przeoczone. Łącznie przeprowadzono ponad 200 liczeń efektywnych (w których zanotowano siewkowce). Materiał uzupełniono danymi udostępnionymi życzliwie przez kilku obserwatorów.

Podczas całego okresu badań notowano gatunki nieliczne, obserwacje większych stad, ciekawe obserwacje fenologiczne itp. Zimą (głównie w styczniu) corocznie liczono ptaki wodno-błotne na całym badanym odcinku Wisły i niezamarzających akwenach. Szczególnie zbiornik Rontok Wielki nie zamarza podczas umiarkowanie chłodnych zim z powodu znacznego zasolenia. Oprócz tego notowano też inne, ciekawsze gatunki zimujące. Rozkład na poszczególne miesiące datowanych wizyt przedstawia tab. 2.

Tabela 2. Sumaryczny rozkład dni, w których prowadzono obserwacje w latach 1985–1998
Table 2. Aggregated distribution of observation days in 1985–1998

Miesiąc Month	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Razem Total
	50	35	73	81	91	60	47	55	71	64	44	66	737

Wyniki

Dokładniej omówiono tutaj 156 gatunków ptaków stwierdzonych w latach 1985–1998. Pozostałe 69 gatunków wyszczególniono na końcu rozdziału. Do przeglądu włączono również obserwacje z lat wcześniejszych zaczerpnięte z literatury. Obserwacje gatunków rzadkich, zostały zaakceptowane przez Komisję Faunistyczną Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego.

Przegląd gatunków

Łabędź niemy *Cygnus olor*. Łęgowy. W 1992 – 2, 1993 – 4 pary (w tym jedna na Wiśle, tuż poniżej zapory), 1997 – 2 pary (KH). Liczba przebywających na stawach ptaków niełęgowych sięga 178 os. (16 V 1989). Maksymalna zanotowana koncentracja to 290 os. 3 IX 1989. Regularnie zimuje na Wiśle i niezamierzających akwenach. W styczniu obserwowano do 124 os. (9–10 I 1993).

Gęś zbożowa *Anser fabalis*. Dziewięciokrotnie, od 1–38 os., odnotowana jesienią (X–XI). Wyjątkowo stwierdzona zimą: 17 I 1987, 1 osłabiony os. na Wiśle.

Gęś białoczelna *Anser albifrons*. Trzy obserwacje: 15 X 1988 – 1 ad. (JB), 1 XII 1992 – 8 os., 8 XI 1997 – 1 ad. (KH).

Gęgawa *Anser anser*. Niełęgowa. Od jednego do 11 os. obserwowano 20 razy w okresie II–V oraz IX–X. Tylko dwukrotnie widziano większe stada: 29 III 1987 – 72 os, 17 X 1993 – 163 os. na stawie Maciek.

Ohar *Tadorna tadorna*. Najwięcej obserwacji pochodzi z 1995 roku, między 29 VI a 7 X dziewięciokrotnie notowano 1–2 os. Poza tym trzy obserwacje: 11 V 1985 jednego os. obserwował J. Kohut (w: Dyrz i in., 1991); 27 XI 1992 – zauważono 2 samce; 3 V 1996 – parę ptaków (MF).

Świstun *Anas penelope*. Przelatuje nielicznie w okresie III–V i VIII–XI (ok. 60 stwierdzeń). Najwcześniejsza obserwacja 1 III 1992 – 3 os. Zwykle notowano skupienia do 36 os. (27 III 1994). Jedynie 31 III 1996 stwierdzono szczególnie dużą koncentrację, która liczyła 270 os. Wyjątkowo spotkany w okresie łęgowym: 3 VI 1993 – 1 samiec oraz zimowym: 6 II 1995 – 1 samiec.

Krakwa *Anas strepera*. Łęgowa. W 1992 obserwowano w sezonie łęgowym do 9 par, jednak wydaje się, że do łęgów mogła przystąpić maksymalnie połowa ptaków. 16 VI 1992 widziano samicę z czterema piskletami. W 1993 obserwowano 2 pary ptaków, a w następnym roku 5 par. Na przelotach pojawia się regularnie lecz nielicznie. Najwcześniejsza obserwacja: 29 II 1992 – 2 samce. Największe stado widziano 27 XI 1992 – ok. 70 os. Wyjątkowo zimuje: 25 XII 1992 oraz 4 I 1993 obserwowano 1 os. na Wiśle; poza tym 11 II 1990 widziano 2 samce (MF).

Cyraneczka *Anas crecca*. Prawdopodobnie łęgowa. W 1989 na stawie Rontok Mały, między 18 V a 22 VI, obserwowano parę ptaków. Na przelotach spotykana

regularnie, lecz nielicznie. Wiosną widziano maksymalnie 41 os. (10 IV 1998); jesienią nasilenie przelotu zaznacza się od września do listopada (19 X 1997 – ok. 115 os., KH). Zimuje nieregularnie. W styczniu notowano do 20 os. (25 I 1997).

Krzyżówka *Anas platyrhynchos*. W latach 1992–1994 oceniono liczebność na 90–95 par lęgowych. Jesienią (X–XI) maksymalne koncentracje na stawach sięgały 2500–3000 ptaków. Największe skupienie odnotowano 4 XII 1993 – 3550 os. Regularnie zimuje na Wiśle. W styczniu, w różnych latach, stwierdzano zwykle od 1000 do 2000 os., najwięcej 2550 (23 I 1994).

Rożeniec *Anas acuta*. Obserwowany 41 razy w okresie II–V i IX–XII. Najwcześniej 16 II 1997 – 1 samiec, najpóźniej 23 XII 1990 – 1 samiec. Maksymalnie widziano 23 os. – 25 IX 1994.

Cyranica *Anas querquedula*. Lęgowa. 7 VI 1986 obserwowano samicę z trzema pisklętami na stawie Zabrzyszczak. W 1992 obserwowano 2, w 1993 – 3 pary w sezonie lęgowym. Najwcześniej samca widziano 1 III 1992, najpóźniej 4 X 1986 – 4 os. Największą liczbę ptaków stwierdzono 31 VII 1986 – ok. 110 os.

Płaskonos *Anas clypeata*. Prawdopodobnie lęgowa w sezonie 1992 (2 pary), w 1993 nie obserwowany w okresie lęgowym. Najwcześniejszy pojaw 27 II 1994 – 1 samica. Nie obserwowano skupień większych niż kilkanaście os. Stwierdzono zimowanie: 18–19 XII 1992 – para, 25 i 31 XII 1992 oraz 4 I 1993 – samiec na Wiśle.

Helmiatka *Netta rufina*. 24 IV i 1 V 1994 zauważono 1 samca w stadzie głowienek.

Głowienka *Aythya ferina*. W latach 1992–1993 stwierdzono ok. 35, a w 1994 ok. 45 par lęgowych. Największe skupienie – 349 os. zanotowano 8 IV 1996. Zimują pojedyncze ptaki lub grupki, np. 27 I 1993 – 5 os.

Podgorzałka *Aythya nyroca*. Niełęgowa. Zebrano jedynie 11 obserwacji z okresu III–V i VIII–IX. Najwcześniejszy pojaw 6 III 1992 – 1 os. (MF). 21 IV 1986 widziano 9 os.

Czernica *Aythya fuligula*. Lęgowa. W 1992 – ok. 100, w 1993 – ok. 60, a w 1994 – 48 par. Nie można wykluczyć, że tak znaczna różnica liczby stwierdzonych ptaków może wynikać z policzenia czernic, które potem gniazdowały na sąsiednich zbiornikach wodnych. Największe koncentracje zanotowano: wiosną (23 III 1991) – 262 os. i jesienią (12 IX 1987) – ok. 500 os. Nieregularnie zimowały grupki do kilku ptaków (np. 2 I 1995 – 6 os.).

Ogorzałka *Aythya marila*. 8 V 1990 – 1 samica (MF), 6 i 8 IV 1993 – 1 samica, 11 XI 1993 – 2 os., 21 IX 1996 – 2 os. w upierzeniu samic. Stwierdzono zimowanie – 1 samicę obserwowano sześciokrotnie w okresie 27 XI 1993 – 15 I 1994.

Edredon *Somateria mollissima*. 1 samicę obserwowano na stawie Rontok 14 X 1988 (MF). W 1988 na Śląsku miał miejsce liczny nalot edredonów (Dyrcz i in. 1991). Istnieje duże prawdopodobieństwo, że tego samego ptaka widziano wcześniej (28 VIII) na Zbiorniku Łąka (Oleksik 1992).

Lodówka *Clangula hyemalis*. 1 samca widziano 2 (BC) i 19 IV 1989 na stawie Maciek.

Uhla *Melanitta fusca*. 24 XI 1985 – 1 samiec.

Gagoł *Bucephala clangula*. Kilkadziesiąt obserwacji zamyka się w okresie 6 X – 17 IV. Wiosną nieco liczniejszy niż jesienią. Najwięcej, 45 os., stwierdzono 8 XI 1998. Nieregularnie zimowało do kilku osobników.

Bielaczek *Mergellus albellus*. Zebrano 27 stwierdzeń, które grupują się w okresie 24 X – 3 IV. Zwykle spotykano pojedyncze ptaki lub pary, trzykrotnie widziano 3 os., a 27 XI 1993 – 4 os. w upierzeniu samic.

Szlachar *Mergus serrator*. 1 samca obserwowano 1 IV 1994 na stawach Dębina.

Nurogęs *Mergus merganser*. Dość nieoczekiwanie, jego pojawy są bardzo rzadkie, zebrano łącznie 24 obserwacje z okresu 23 XI – 31 III. Maksymalnie widziano 24 os. (17 III 1996). Warto przypomnieć, że w ciągu kilku lat obserwacji na pobliskim Zbiorniku Łąka zauważono ten gatunek tylko 1 raz (Oleksik 1992).

Kuropatwa *Perdix perdix*. W sezonie 1993 spotykano 3–4 pary.

Przepiórka *Coturnix coturnix*. Nielegowa. Dwie obserwacje: 20 VI 1992 – 1 os., 5 V 1997 – 1 samiec.

Nur *Gavia* sp. 23 XI 1994 obserwowano 5 nieoznaczonych nurów przelatujących nad stawami Zabrzyszczak w kierunku Zbiornika Goczałkowickiego.

Nur czarnoszyi *Gavia arctica*. Stwierdzony 2 razy: 15 XI 1985 – 3 os.; na uwagę zasługuje obserwacja zimowa: 2 I 1994 – 1 os.

Perkozek *Tachybaptus ruficollis*. Nielicznie lęgowy: 1992 – 3, 1993 – 6–7 par. W okresie przelotów nie tworzy większych skupień. Regularnie zimuje. W styczniu, na 9 km odcinku Wisły, stwierdzano maksymalnie do 21 os. (6 I 1993).

Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*. Lęgowy. W latach 1992–1994 stwierdzono odpowiednio 26, 39 i 28 par. Na przelotach wiosennych tworzy skupienia dochodzące maksymalnie do 205 os. (8 IV 1996), jesienią do 101 os. (13 IX 1997, KH). Skrajne daty pojawów: 23 II 1997 – 1 os., 25 XII 1993 – 1 os.

Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*. Nielegowy. W kwietniu 14 razy notowano po 1–2 os., z najwcześniejszą obserwacją 2 IV 1989 (BC). Dwa razy stwierdzono 1 os. w sezonie lęgowym: 6 VI 1993 i 22 VI 1997 (KH). Jesienią odnotowano tylko jedno spotkanie.

Zausznik *Podiceps nigricollis*. Nielicznie lęgowy: 1992 – 7, 1993 – 6, 1994 – 7 par (Rontok, Dębina i Maciek). Najwcześniejsza obserwacja 28 III 1992 – 3 os.; najpóźniejsza 13 XI 1988 – 2 os. Wiosną największe skupienie liczyło 85 os. (9 IV 1996). W okresie polęgowym (VII–VIII) tworzy często koncentracje na zbiorniku Rontok Wielki, np. 4 VIII 1995 – 120 os. (MF).

Kormoran *Phalacrocorax carbo*. Regularnie spotykany w okresie przelotów, a po założeniu kolonii na sąsiednim Zbiorniku Goczałkowickim, również w sezonie lęgowym. W 1996 nad zbiornikiem Rontok Wielki odnotowano próbę lęgu. 24 III ptaki budowały 4 gniazda lecz wkrótce opuściły to miejsce. W czasie wędrówki zwykle nieliczny, do kilkunastu ptaków; rzadziej widywano większe stada np. 3 X 1993 – ok. 200 os., 24 III 1996 – 137 os. Nasila się zjawisko zimowania. Zgromadzono następujące fakty: 30–31 XII 1991 – 2 os. na zbiorniku Rontok Wielki, 4 I 1992 – 1 os., 23 XII 1992 – 2 os. na Wiśle, 10 I 1993 – 7 os. przelatujących, 13 I 1993 – 4 os., 8 I 1994 – 1 os. Obserwacja łącznie 34 os. 19 II 1995 dotyczy prawdopodobnie wczesnego przylotu.

Bąk *Botaurus stellaris*. Lęgowy. W latach 1992–1993 stwierdzono odpowiednio 2 i 1 stacjonarnego samca (Rontok Mały i Zabrzyszczak). W sezonie lęgowym 1997 roku nie stwierdzony (KH). Wyjątkowo zimuje: 30 XII 1991 – 2 os. nad Wisłą.

Bączek *Ixobrychus minutus*. Lęgowy. Na podstawie obserwacji przelatujących i żerujących ptaków liczbę par lęgowych oszacowano na 6 w 1992 i 5–7 w 1993. Gniazduje zarówno w trzcinowiskach jak i nadrzecznych zaroślach wierzbowych, gdzie znaleziono gniazdo.

Ślepowron *Nycticorax nycticorax*. W związku z istnieniem pobliskiej kolonii lęgowej na stawach w Ligocie (Dyrcz i in. 1991) ślepowrony spotykano dosyć regularnie od kwietnia do października. Łącznie zebrano 112 obserwacji. Skrajne

daty: 8 IV 1998 – 1 ad., 3 X 1993 – 1 ad. Maksymalnie zanotowano 10 ptaków (29 VIII 1992). Żerujące ptaki spotykano prawie wyłącznie nad Wisłą.

Czapla nadobna *Egretta garzetta*. Żerującą czapłę tego gatunku obserwowano 13 IX 1997 na zbiorniku Rontok Wielki (KH).

Czapla biała *Egretta alba*. Zebrano 24 obserwacje. Wiosną 8–17 IV 1993 – 1 os. i 26 III 1995 – 4 os. Dwukrotnie widziano 1 os. w sezonie lęgowym: 17 VI (WK) i 3 VII 1995. Spotkania jesienne dotyczą 17 stwierdzeń i zawierają się w okresie 26 VII – 13 XI.

Czapla siwa *Ardea cinerea*. Niełęgowa. Spotykana regularnie przez cały rok. Największa liczebność w okresie późnojesiennym (X–XII), po spuszczeniu stawów, np. 16 X 1993 – 100 os., 11 XI 1996 – 201 os., 5 XII 1992 – 110 os. Zimuje w liczbie do 66 os. (15 I 1994).

Czapla purpurowa *Ardea purpurea*. Jedynej, dosyć wczesnej, obserwacji 1 os. dokonano 11 IV 1989.

Bocian czarny *Ciconia nigra*. Niełęgowy. Zanotowano 12 obserwacji 1–2 os. w okresie III–VII.

Bocian biały *Ciconia ciconia*. Na obszarze badań były 2 zajęte gniazda (Bór I i Bór II). Raz obserwowano większe skupienie: 18 VIII 1996 – 78 os.

Warzęcha *Platalea leucorodia*. Jednej z najwcześniejszych obserwacji w kraju dokonano 19 III 1995 – 1 os. na zbiorniku Rontok Wielki.

Trzmielojad *Pernis apivorus*. Niełęgowy. Odnotowano 11 spotkań pojedynczych ptaków w miesiącach IV–V i VIII–IX.

Kania czarna *Milvus migrans*. Niełęgowa. Pojedyncze ptaki widziano 3 razy: 26 IV 1989, 23 V 1989 i 24 VIII 1993.

Bielik *Haliaeetus albicilla*. 28 obserwacji tego gatunku zawiera się w okresie 19 X – 3 IV. Zwykle widywano pojedyncze ptaki; pięciokrotnie widziano po 2 os.

Blotniak stawowy *Circus aeruginosus*. Lęgowy. W 1992 – 2, 1993 – 1 para. Najwcześniejszy widziany 25 III 1993 – 1 samiec.

Blotniak zbożowy *Circus cyaneus*. Zebrano 14 obserwacji. Wiosną, pojedyncze samce, widziano: 23 III 1991, 6 IV 1993, 31 III 1994, 18 IV 1996; 1 samicę – 29 III 1998. Przelot jesienny: 30 X 1989 – 1 samicą (MF), 16 IX 1992 – 1 samicą, 26 X 1992 – 2 os., 3 XI 1992 – 1 samicą, 10 XI 1992 – 2 os., 28 i 29 IX 1994 – 1 samicą, 24 X 1994 – 1 samicą, 3 IX 1996 – 1 samiec.

Blotniak łąkowy *Circus pygargus*. 1 obserwacja. 6 V 1995 – 1 samiec nad stawami Maciek.

Jastrząb *Accipiter gentilis*. W 1993 para lęgowa w kompleksie Bór.

Krogulec *Accipiter nisus*. Niełęgowy. Na przelotach i zimą obserwowany regularnie.

Myszołów *Buteo buteo*. W latach 1992–1993 stwierdzono 1 parę lęgową. Zimowało maksymalnie 6 os. (4 I 1993).

Myszołów włochaty *Buteo lagopus*. 7 stwierdzeń pojedynczych ptaków: 24 XI 1985, 17 I 1987, 9 XII 1990, 8 XI 1992, 1 XII 1993, 9 i 27 XII 1995. 2 os. widziano 21 I 1987.

Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*. Dokonano 3 obserwacji: 7 VII 1993 – 1 os., 10 IX 1994 – 1 ad. oraz 2 V 1995 – 1 imm.

Rybołów *Pandion haliaetus*. Zebrano 25 obserwacji w okresie IV–V i VII–XII (w X i XII – po 1 obserwacji). Oprócz 2 os. widzianych 16 IV 1994 wszystkie pozostałe spotkania dotyczą pojedynczych ptaków. Najwcześniejszy widziany 3 IV 1993, a najpóźniej 9 XII 1989.

Pustułka *Falco tinnunculus*. W latach 1992–1993 stwierdzono gniazdowanie 1 pary, a w 1997 – 2–3 par (KH).

Kobczyk *Falco vespertinus*. 22 IV 1989 – 1 samica. Jest to jedna z najwcześniejszych obserwacji w kraju (Grabiński 1986). Poza tym 1 i 3 V 1993 – 1 samiec.

Drzemlik *Falco columbarius*. Dwie obserwacje pojedynczych ptaków: 27 XII 1986 oraz 13 I 1993.

Kobuz *Falco subbuteo*. Nielegowy. Z maja oraz okresu sierpień–październik pochodzi 11 obserwacji.

Sokół wędrowny *Falco peregrinus*. Pojedyncze ptaki widziano 15 X 1988 – 1 ad. (JB) i 24 VII 1992.

Wodnik *Rallus aquaticus*. Liczbę par lęgowych oszacowano na 3 w 1992 i 2 w 1993.

Kropiatka *Porzana porzana*. Słyszano odzywającego się ptaka 14 i 25 VI 1992. W 1995 na zbiorniku Rontok Wielki, stwierdzono dwie pary lęgowe (MF i in.), a 13 VI 1997 na tym samym zbiorniku zauważono 1 ptaka. Poza tym 10 obserwacji pojedynczych ptaków, zamykających się w okresie 7 VIII – 7 X. Wyjątkowo 3 os. zauważono 26 IX 1995.

Zielonka *Porzana parva*. Młodocianego osobnika obserwowano 17 VIII 1994 na stawach Dębina; 24 IX 1995 stwierdzono na zbiorniku Rontok Wielki 2 samce i 1 samicę.

Derkacz *Crex crex*. W latach 1992–1993 nielegowy. Nie można wykluczyć gniazdowania 1–2 par w latach 1987–1989 oraz w roku 1998, kiedy po kilka razy słyszano odzywające się ptaki w maju, na tarasach zalewowych Wisły.

Kokozka *Gallinula chloropus*. Na podstawie mapowania głosów i obserwacji ptaków dorosłych liczbę par lęgowych oszacowano na 18 w 1992, 18–24 w 1993 i 15 w 1994 roku. Na Wiśle regularnie zimuje do 4 ptaków (np. 28 I 1991).

Lyska *Fulica atra*. Lęgowa. W 1992 – nie liczona, 1993 – ok. 30 par, 1994 – 26 par lęgowych. Maksymalną koncentrację, ok. 1500 os. odnotowano 3 IX 1989. Corocznie po kilka ptaków zimuje na Wiśle, wyjątkowo 13 os. widziano 20 XII 1992.

Żuraw *Grus grus*. Przelotne ptaki stwierdzono 7 razy: 15 IX 1987 – 3 os., 15 X 1988 – 8 os. (JB), 7 VII 1993 – 2 os., 6 III 1994 – 1 os., 30 IV 1994 – 1 os., 8 V 1994 – 1 os., 2 X 1994 – 3 os., 30 IV 1995 – 1 os.

Szczudlak *Himantopus himantopus*. W okresie badań nie obserwowany. 1 ptaka zdobyto w latach 80. XIX wieku w okolicach Goczałkowic-Zdroju (Pax 1925 w: Dyrz i in. 1991).

Szablodziób *Recurvirostra avosetta*. Dorosłego 1 ptaka stwierdzono 10 VII 1994 oraz 8 i 10 V 1998 na zbiorniku Rontok Wielki.

Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*. Liczebność par lęgowych oszacowano na 9 w 1992 i 8–10 w 1993. Ptaki gniazdowały na spuszczonej stawach, zbiorniku Rontok Wielki i na hałdzie. Najwcześniejsza obserwacja 17 III 1992 – 1 os. (MF), najpóźniejsza 7 X 1995 – 1 os. Maksymalne skupienia: 41 os. – 4 VII 1994 oraz 35 os. – 29 VII 1995 (DS).

Sieweczka obroźna *Charadrius hiaticula*. Stwierdzona 45 razy. Z wiosny pochodzi 16 spotkań; najwcześniej 18 III 1993 – 1 os., najpóźniej 5 VI 1994 – 2 os. Raz obserwowana w okresie lęgowym – 14 VI 1991 – 2 os. Jesienią najwcześniej zauważona 25 VII 1993 – 3 os., a najpóźniejszym stwierdzeniem jest obserwacja z 21 X 1990 – 1 imm. Największe stadko odnotowano 29 VII 1995 – 13 os. (MKE).

Siewka złota *Pluvialis apricaria*. Obserwowana 6 razy: 5 III 1994 – 28 przelatujących os., 3 V 1987 – 1 os., 1 X 1988 – 1 os., 23 X 1994 – 20 os., 1–2 XII 1991 – 19 os.

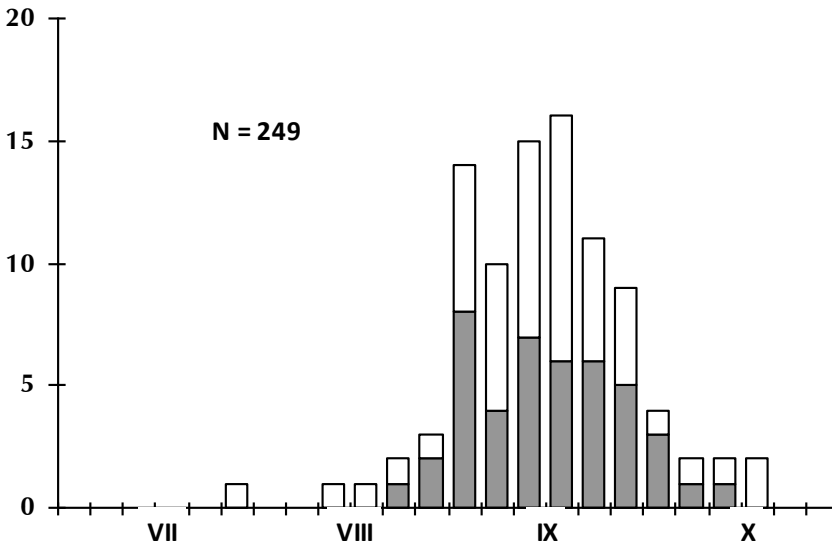
Siewnica *Pluvialis squatarola*. Zebrano 29 obserwacji. Wiosną widziana tylko dwa razy: 3 V 1987 – 1 os., a 17 V 1997 – 2 os. (KH). Spotkania jesienne zamykają dwie skrajne daty: 16 VII 1994 – 2 os. (RK), 9 XI 1985 – 5 os. Zwykle spotykano pojedyncze ptaki; intensywniejszy przelot zaznaczył się jesienią 1985, kiedy dwukrotnie spotkano większe stadka: 23 X 1985 – 35 os., 2 XI 1985 – 33 os.

Czajka *Vanellus vanellus*. W latach 1992–1993 na obszarze badań stwierdzono ok. 20 par lęgowych. Gniazdowała na polach i łąkach, spuszczonej stawach i na zbiorniku Rontok Wielki. Wiosną najwcześniej stwierdzona 10 II 1995 – 1 os., a jesienią najpóźniejszej obserwacji dokonano 20 XII 1992 – 5 os. Podczas migracji zwykle nie tworzyła większych skupień niż 100–200 os. Maksymalną koncentrację obserwowano 1 XII 1991 – ok. 1730 ptaków.

Biegus rdzawy *Calidris canutus*. 3 stwierdzenia: 8 IX 1991, 25 i 27 VIII 1995 – 1 os. na zbiorniku Rontok Wielki.

Piaskowiec *Calidris alba*. Z wiosennego przelotu pochodzą dwie obserwacje: 13 i 15 IV 1994 – 2 os. Jesienią zauważony 6 razy: 19 IX 1987 – 4 os., 11 IX 1988 – 1 os., 7 IX 1991 – 1 ad., 9 X 1992 – 1 imm., 27 VIII 1994 – 1 os. i 14 X 1994 – 2 os.

Biegus malutki *Calidris minuta*. Zanotowano 15 spotkań wiosennych między 1 V a 19 VI. Najliczniej obserwowany 7 VI 1997 – 10 os. (KH). Jesienią przelatuje regularnie, lecz nielicznie (ryc. 2). Najwcześniej zauważony 26 VII 1992 (MF). Przez cały sierpień przelot był mało intensywny. Wyraźny szczyt nastąpił w I i II dekadzie września, po czym przelot powoli wygasał do II dekady października. Najpóźniej 2 ptaki widziano 20 X 1991 (MF). Największe stwierdzone stadko liczyło 16 os. (16 IX 1990).

Rycina 2. Dynamika jesiennego przelotu biegusa malutkiego *Calidris minuta* w latach 1985–1993 słupki ciemne – średnie liczebności w pentadzie, słupki jasne – maksymalne liczebności w pentadzie, N – całkowita liczba osobników obserwowanych w okresie badań

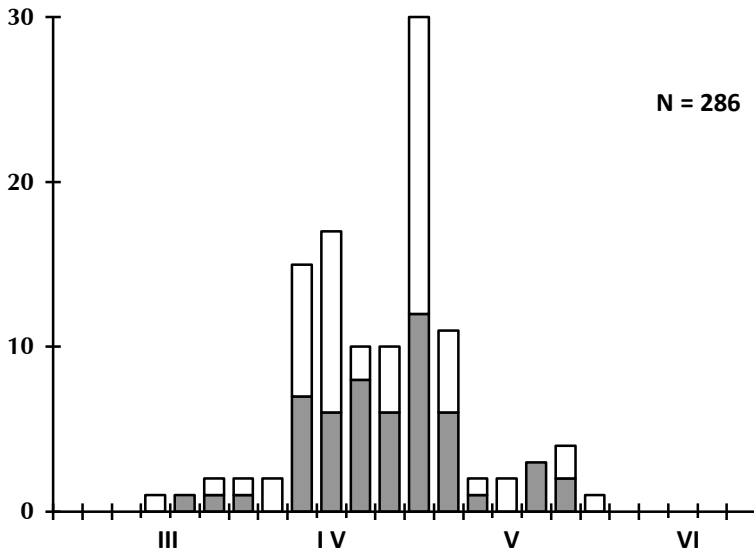
Figure 2. Number dynamic of Little Stint autumn migration in 1985–1993 grey portion of bar – average numbers of individuals in pentad, white – maximum in pentad, N – total number of individuals observed during study

Biegus mały *Calidris temminckii*. Zebrano 52 obserwacje. Wiosną spotkany 11 razy pomiędzy 2 a 27 V, maksymalnie 4 os. – 10 V 1994. Jesienią najwcześniejszy pojaw odnotowano 21 VII 1993. Nasilenie spotkań zanotowano w sierpniu, a przelot kończył się w drugiej połowie września (25 IX 1994 – 1 os.). Maksymalnie 7 os. (29 i 31 VII 1994).

Biegus arktyczny *Calidris melanotos*. 1 os. obserwowano 23 X 1992 na spuszczonej stawie Maciek.

Biegus krzywodzioby *Calidris ferruginea*. Spotkany 53 razy. Z wiosny pochodzą następujące stwierdzenia: w okresie 16–27 IV 1989 siedmiokrotnie obserwowano jednego ptaka w szacie spoczynkowej; oprócz tego 8 V 1993 – 1 ad., 19 i 21 V 1993 – 3 ad. (1 w szacie spoczynkowej). Jesienią najwcześniejszy obserwowany 15 VII 1993 (3 ad.). Przelot trwał do końca września. Wyjątkowo jednego ptaka obserwowano 10 XI 1991. Największe stadko – 15 ad. (25 VII 1993). W świetle nowszych danych (Tomiałojć i Stawarczyk 2003) data 16 IV 1989 jest jedną z najwcześniejszych, a 10 XI 1991 najpóźniejszą obserwacją tego gatunku w Polsce.

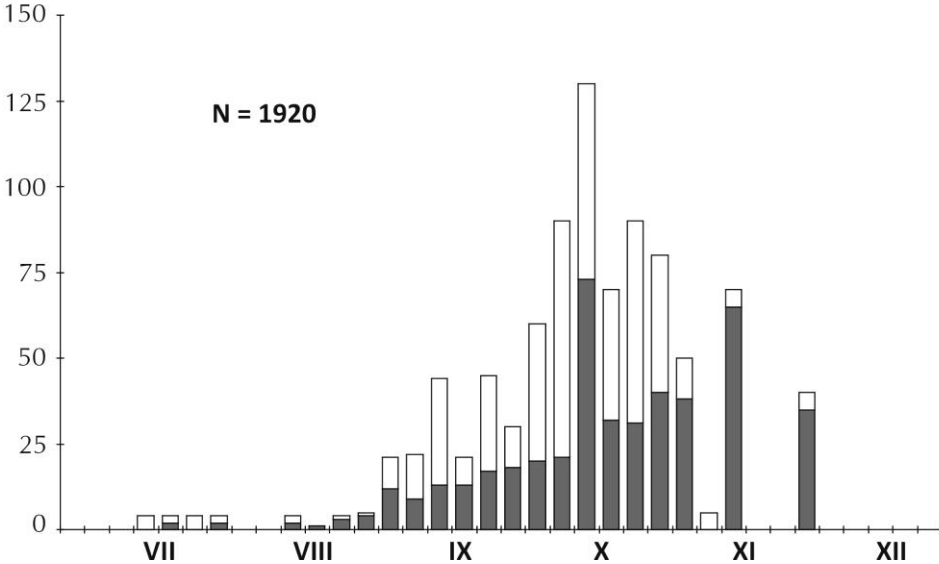
Biegus zmienny *Calidris alpina*. Regularnie, lecz niezbyt licznie przelotny. Z wiosny zebrano aż 86 obserwacji. Pierwszego ptaka zauważono 17 III 1992. Dość wyraźny szczyt przelotu wiosennego obserwowano od II dekady kwietnia do I dekady maja; maksymalnie 30 os. – 3 V 1992 (ryc. 3). Potem przelot słabł i kończył się na początku czerwca (4 VI 1989 – 1 os., MF). Jesienią (ryc. 4) najwcześniejszy zauważony 16 VII 1994 – 10 os. (RK). Nasilenie przelotu obserwowano od początku października do II dekady listopada. Najpóźniej stwierdzony 2 XII 1991 – 30 os. Największe skupienie: 130 os. – 19 X 1991.

Rycina 3. Dynamika wiosennego przelotu biegusa zmiennego *Calidris alpina* w latach 1985–1993

objaśnienia jak na ryc. 2

Figure 3. Number dynamics of Dunlin spring migration in 1985–1993
explanation – see fig. 2

Rycina 4. Dynamika jesiennego przelotu biegusa zmiennego *Calidris alpina* w latach 1985–1993

objaśnienia jak na ryc. 2

Figure 4. Number dynamics of Dunlin autumn migration in 1985–1993
explanation – see fig. 2

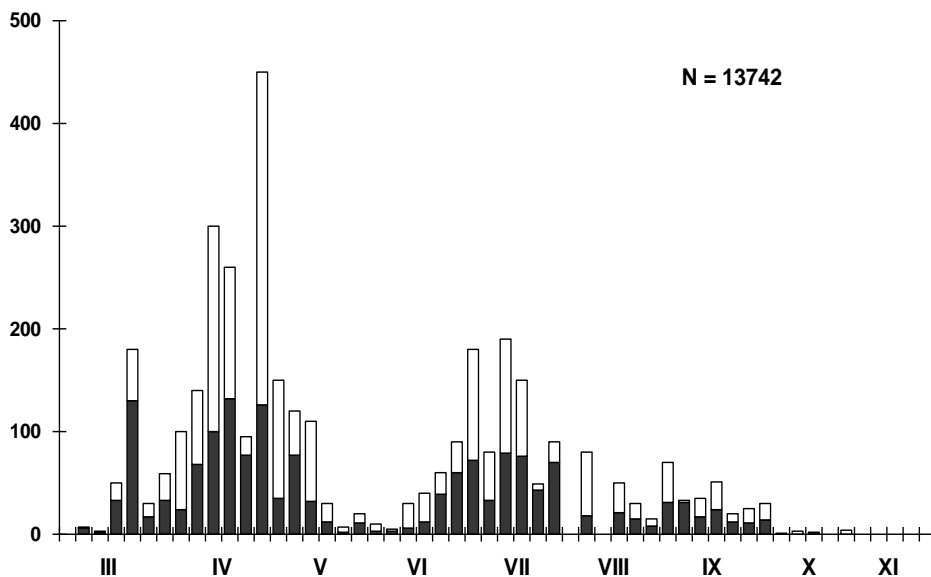
Biegus płaskodzioby *Limicola falcinellus*. Dokonano 11 obserwacji tego gatunku. Pojedyncze ptaki widziano: 27 IV 1991, 15 VIII 1990, 21 i 25 VIII 1995, 3–4 IX 1994 oraz 12 IX 1987; w dniach 27, 29–31 VIII 1994 obserwowano 2 os.

Batalion *Philomachus pugnax*. Regularnie i dość licznie przelotny (ryc. 5). Przelot wiosenny był intensywniejszy od jesiennego. Najwcześniej notowany w I dekadzie marca: 6 III 1992 – 7 os. (MF), 9 III 1990 – 6 os. Szczyt zaznacza się od połowy kwietnia do początków maja: 1 V 1991 obserwowano ok. 450 os., a ok. 350 os. – 2 V 1987. Obie obserwacje pochodzą ze zbiornika Rontok Wielki. Przelot wiosenny ustawał z końcem maja, a przez cały czerwiec spotykano grupki nielegowych ptaków. Migracja powrotna zaczynała się w końcu czerwca i osiągała szczyt w lipcu (20 VII 1995 – 315 os., MF), po czym stopniowo wygasiała do połowy października. Ostatnie 4 os. widziano 2 XI 1990.

Bekasik *Lymnocyptes minimus*. Wiosną zauważony (1–2 ptaki) 26 razy między 25 III – 4 V. W rozbięciu na miesiące: III – 4, IV – 20, V – 2 obserwacje. Jesienią tylko 2 XI 1991 – 1 os. Oprócz jednej (25 III 1993) wszystkie obserwacje pochodzą ze zbiornika Rontok Wielki.

Kszyk *Gallinago gallinago*. Nielegowy. Bardzo nielicznie przelotny. Z wiosny zebrano tylko kilkanaście obserwacji, z najwcześniejszym stwierdzeniem 11 III 1992 (MF). Maksymalnie widziano 8 ptaków (12 IV 1990). Jesienią również nieliczny, nie tworzył większych skupień na stawach ani na zbiorniku Rontok Wielki. Większość obserwacji pochodzi z okresu sierpień–październik. Największe stadko liczyło 50 os. – 23 VII 1994 (RK). Najpóźniej widziany 8 XI 1992 – 1 os.

Dubelt *Gallinago media*. Dwukrotnie (7 V 1992 i 2 V 1994) 1 os. widziano na zatorfionej łące koło stawów Maciek.

Rycina 5. Dynamika przelotu bataliona *Philomachus pugnax* w latach 1985–1993 oznaczenia jak na ryc. 2

Figure 5. Number dynamics of Ruff migration in 1985–1993 explanation – see fig. 2

Słonka *Scolopax rusticola*. Nielęgowa. Jedna obserwacja: 3 IV 1993 – 1 os. w kompleksie Bór.

Rycyk *Limosa limosa*. W dniach 29 V – 7 VI 1986 parę zachowującą się lęgowo (silny niepokój) obserwowano na opróżnionym stawie Maciek. W latach 1992–1993 nielęgowy. Na przelocie rzadki i nieliczny. Najwcześniej zauważony 20 III 1993 – 1 os. Wiosną największe skupienie liczyło 24 os. – 27 III 1993. Jesienią obserwowany od końca czerwca do końca sierpnia, z największym skupieniem 36 os. – 13 VII 1986. Najpóźniejsza obserwacja: 2 X 1993 – 1 os.

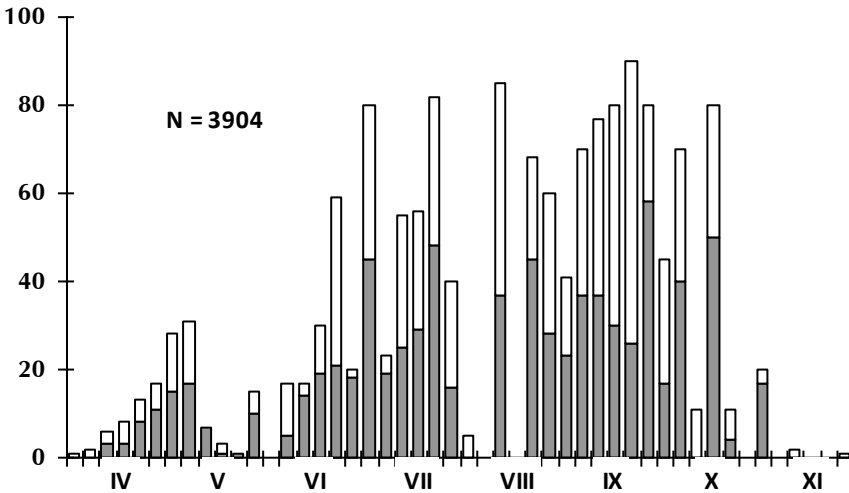
Szlamnik *Limosa lapponica*. W dniach 18–22 IX 1985 czterokrotnie obserwowano 1 os. na spuszczonej stawach Dębina.

Kulik mniejszy *Numenius phaeopus*. 22 V 1993 spotkano 1 os. na zbiorniku Rontok Wielki.

Kulik wielki *Numenius arquata*. Spotkany 25 razy w okresie III–IV i VII–XII. Najwcześniej 11 III 1995 – 1 os., najpóźniej 8 XII 1991 – 1 os. Wyjątkowo próbuje zimować: 23 XII 1979 widziano 6 os. (W. Sikora w: Dyrzc i in. 1991). Największe stadko spotkano 26 VII 1995 – 12 os. (MKE).

Brodziec śniady *Tringa erythropus*. Regularny i dość liczny gatunek przelotny. Tylko nieznacznie ustępował liczebnością łączakowi. Najwcześniej spotkany 31 III 1994 – 6 os. Szczyt przelotu wiosennego miał miejsce na początku maja (7 V 1992 – 31 os., 28 IV 1994 – 45 os.), a przelotne ptaki spotykano do końca tego miesiąca. Przelot powrotny rozpoczynał się w I dekadzie czerwca (10 VI 1993 – 6 ptaków), i już w końcu miesiąca osiągał duże nasilenie (30 VI 1994 – 72 os., JB). Intensywny przelot trwał od lipca do połowy

października (ryc. 6). Maksymalnie widziano ok. 130 os. – 29 VII 1995 (DS) oraz 115 ptaków – 27 VIII 1995. Ostatniego ptaka zauważono 27 XI 1992.

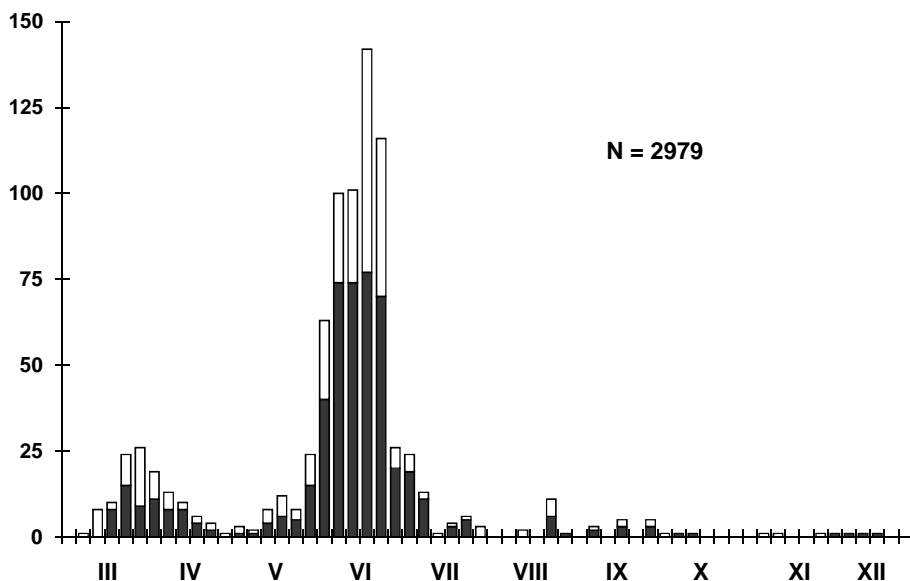

Rycina 6. Dynamika przelotu brodzca śniadego *Tringa erythropus* w latach 1985–1993 oznaczenia jak na ryc. 2

Figure 6. Number dynamics of Spotted Redshank migration in 1985–1993 explanation – see fig. 2

Krwawodziób *Tringa totanus*. Lęgowy. W 1992 – 4, a w 1993 – 2–3 pary. Gniazdował na spuszczonej stawach i na zbiorniku Rontok Wielki. Wiosną pierwszego ptaka zauważono 9 III 1991. Szczyt przelotu wiosennego występował na przełomie marca i kwietnia. 27 III 1993 obserwowano 26 os. Wyjątkowo, w 1987, dwa większe stadka zauważono w maju: 2 V – ok. 40 os., 10 V – ok. 20 os. Wędrownka powrotna zaczynała się w końcu maja. Liczba ptaków gwałtownie rosła i osiągała szczyt w połowie czerwca (ryc. 7). Maksima stwierdzone na zbiorniku Rontok Wielki, wyglądają następująco: 9 VI 1989 – ok. 100 os., 15 VI 1991 – 101 os., 17 VI 1992 – 70 os., 19 VI 1993 – 142 os., 19 VI 1994 – 145 os., 19 VI 1995 – 206 os., 15 VI 1996 – 109 os., 16 VI 1997 – 137 os. Potem liczba ptaków szybko malała i od początku lipca do połowy października spotykano tylko małe grupki lub pojedyncze ptaki. Pojedyncze ptaki obserwowano także w okresie 10 XI – 1 XII 1991 oraz 8 XI – 20 XII 1992. Zimujących krwawodziobów na Śląsku dotychczas nie stwierdzono (Dyrcz i in. 1991).

Brodzicz pławny *Tringa stagnatilis*. Stwierdzony 41 razy, w tym aż 26 obserwacji w roku 1995. Z okresu wiosennego pochodzi 11 stwierdzeń 1–2 os.; najwcześniej 23 IV 1995 – 1 os. Na uwagę zasługują spotkania czerwcowe: 27 VI 1989 – 1 os., 19 VI 1995 – 2 os.; 20 i 22 VI 1995 – 1 os.; 15, 17 i 18 VI 1996 – 1 os. Skrajne daty jesiennych obserwacji 10 VII 1995 – 9 IX 1995. 15 spotkań z okresu 24 VII – 9 VIII 1995 (HS, MF, MKE) dotyczy prawdopodobnie tych samych 2 os. do których 2 VIII 1995 dołączyły 3 os. tworząc największe stwierdzone stado. Wszystkich obserwacji dokonano na zbiorniku Rontok Wielki.

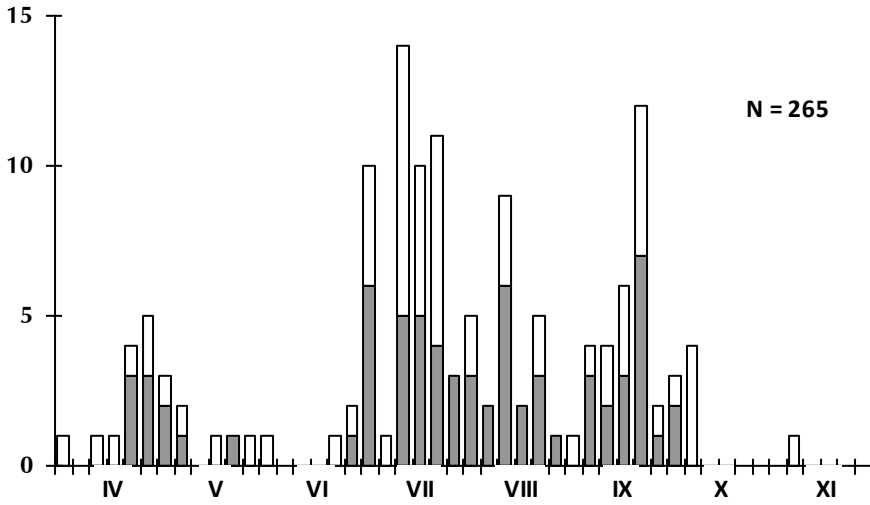
Rycina 7. Dynamika przelotu krwawodzioba *Tringa totanus* w latach 1985–1993 oznaczenia jak na ryc. 2

Figure 7. Number dynamics of Redshank migration in 1985–1993 explanation – see fig. 2

Kwokacz *Tringa nebularia*. Nielicznie przelotny. Najwcześniejsza obserwacja wiosenna 4 IV 1991 – 1 os. Nasilenie przelotu miało miejsce na przełomie kwietnia i maja, a pojedyncze ptaki spotykano do początku czerwca. Przelot powrotny zaczynał się w III dekadzie czerwca (23 VI 1991 – 1 os.) i osiągał szczyt w pierwszej połowie lipca (7 VII 1995 – 25 os.). Dwa, nieco mniejsze nasilenia przelotu zanotowano w połowie sierpnia (wyjątkowo 28 os. – 23 VIII 1997) i września (ryc. 8). Najpóźniejsza obserwacja: 10 XI 1991 – 1 os.

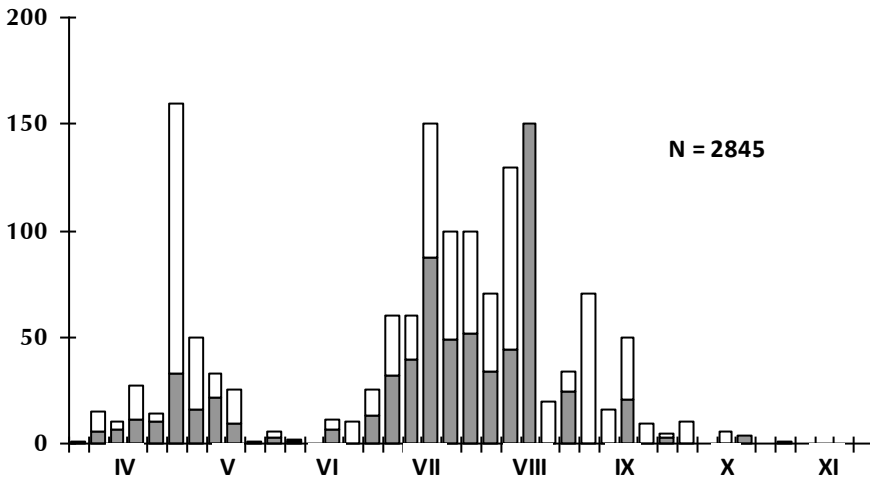
Samotnik *Tringa ochropus*. Nielęgowy, bardzo nielicznie przelotny. Najwcześniejsza obserwacja: 9 III 1991 – 2 os. Przelotne ptaki spotykano rzadko, w marcu i przez cały kwiecień. Początek wędrówki powrotnej już w I dekadzie czerwca (9 VI 1989 – 4 os., 9 VI 1991 – 1 os.). Maksymalnie zanotowano 13 os. – 12 VIII 1992. Najpóźniejszy pojaw 16 XI 1997 – 1 os.

Łęczak *Tringa glareola*. Regularnie przelotny. Najwcześniejszy pojaw zanotowano 10 IV 1993 – 1 os. Szczyt przelotu wiosennego przypadła na I dekadę maja, kiedy zwykle notowano do 30 os. Tylko raz obserwowano większe skupienie: 3 V 1987 – ok. 160 os. Następnie przelot słabł i kończył się z początkiem czerwca. Wędrówka powrotna zaczynała się w połowie czerwca (13 VI 1990 – 11 os.). Nasilenie migracji zanotowano na początku lipca (8 VII 1986 – ok. 150 os.) oraz na przełomie lipca i sierpnia (5 VIII 1986 i 1 VIII 1987 – ok. 150 os.). Większe ilości łęczaków notowano także w III dekadzie sierpnia (25 VIII 1995 – 130 os.). Przelot przeciągał się do końca września (ryc. 9). Najpóźniejsza obserwacja: 6 X 1989 – 1 os.

Rycina 8. Dynamika przelotu kwokacza *Tringa nebularia* w latach 1985–1993 oznaczenia jak na ryc. 2

Figure 8. Number dynamics of Greenshank migration in 1985–1993 explanation – see fig. 2

Rycina 9. Dynamika przelotu łączaka *Tringa glareola* w latach 1985–1993 oznaczenia jak na ryc. 2

Figure 9. Number dynamics of Wood Sandpiper migration in 1985–1993 explanation – see fig. 2

Brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*. Łęgowy. W latach 1992–1993, w czerwcu, stwierdzano 1 parę ptaków, których zachowanie wskazywało, że się lęły w miejscu wypływu wód kopalnianych do zbiornika Rontok Wielki. Najwcześniejszy pojaw: 3 IV 1992 – 5 os. 9 V 1987 na stawach zanotowano łącznie ok. 60 os. Przelot powrotny od połowy czerwca do połowy września (13 IX 1997 – 1 os., KH). Maksymalne koncentracje jesienne: 23 (MF) i 27 VII 1995 (MKE) oraz 2 VIII 1995 – 30 os. (MF).

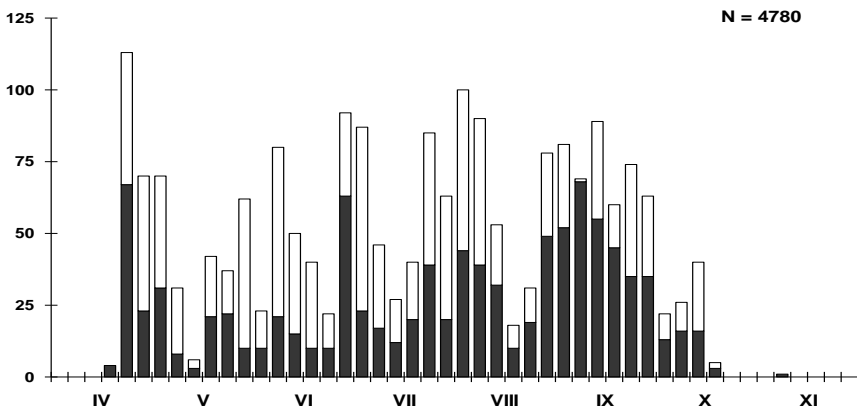
Kamusznik *Arenaria interpres*. Stwierdzony 13 razy, najczęściej w 1994 roku (10 obserwacji): 27 V 1992 – 1 ad., 20–21 V 1994 – 1 os., 25, 27, 29–31 VIII 1994 – 1 os., 8 i 10 IX 1994 – 3 os., 25 i 27 VIII 1995 – 1 os. Wszystkie ptaki przebywały na zbiorniku Rontok Wielki.

Płatkonóg sztyldzioby *Phalaropus lobatus*. Obserwowany 17 razy, w tym 5 razy wiosną: 16 V 1989 – 1 os., 10–12 VI 1991 – 1 os., 1 V 1992 – 1 os. Jesienne obserwacje, zwykle 1 lub 2 ptaków, ograniczają daty: 21 VII – 16 X. Najliczniejszy w 1993: 15 VIII – 4 os., 23 VIII – 2 os., 24 VIII – 3 os., 28 VIII – 1 os.

Wydrzyk *Stercorarius* sp. Dorosłego ptaka, lecącego nad stawami Zabrzyszczak zauważono 30 VIII 1994.

Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*. 13 V 1994 widziano 2 ad. przelatujące nad stawami Rontok.

Mewa mała *Hydrocoloeus minutus*. Przelatywała regularnie i dość licznie. W 320 spotkaniach zanotowano ok. 9100 ptaków. Najwcześniej obserwowana 13 IV 1997 – 2 ad. (KH). Szczyt przelotu wiosennego, w którym zdecydowanie przeważają dorosłe ptaki, przypadał na III dekadę kwietnia (25 IV 1993 – 113 os.), a w niektóre lata przeciągał się do końca I dekady maja (8 V 1994 – 110 os.) Następnie liczba przelatujących ptaków szybko malała do połowy maja. Od tego czasu zaczynały dominować ptaki niedojrzałe, a ich występowanie było dość ściśle związane ze zbiornikiem Rontok Wielki. Największa liczba ptaków przelatywała od końca sierpnia do końca września (ryc. 10). Na zbiorniku Rontok Wielki kilkadziesiąt razy notowano żerujące stada 50–90 os., a maksymalnie stwierdzono ok. 100 os. – 1 VIII 1989 (MF). Przelot jesienny kończył się w połowie października. Najpóźniejsza obserwacja: 9 XI 1992 – 1 os. Z okresu zimowego pochodzi jedno stwierdzenie: 10 II 1995 – 1 os.

Rycina 10. Dynamika liczebności mewy małej *Larus minutus* w latach 1985–1993 oznaczenia jak na ryc. 2

Figure 10. Number dynamics of Little Gull in 1985–1993 explanation – see fig. 2

Śmieszka *Larus ridibundus*. W latach 1992–1993 stwierdzono odpowiednio 430 i 500 par lęgowych w kilku mniejszych koloniach. W okresie przelotów maksymalne koncentracje ptaków sięgały 2 500 os. (np. 16 IV 1988). W roku 1993 spotkana kilka razy zimą, np. 17 I – ok. 40 os., 8 i 14 II 1995 – 4 os., wyjątkowo 200 os. – 30 XII 1994.

Mewa siwa *Larus canus*. Obserwowana praktycznie przez cały rok, choć w miesiącach letnich (VI–IX) rzadko. Szczyt liczebności przypadał na przełom marca i kwietnia (już 2 III 1997 naliczono 505 os.) Zwykle spotyka się wtedy koncentracje do 100 ptaków, ale 30 III 1991 na stawie Maciek i przyległych łąkach nadwiślańskich obserwowano ok. 1000 os. Kilka razy stwierdzona w styczniu (1991, 1993 i 1995), maksymalnie 42 os. (23 I 1993) poza tym 8 II 1995 – 70 os.

Mewa srebrzysta / romańska / białogłowa *Larus argentatus / michahellis / cachinnans*. Ogromną większość obserwacji „dużych mew” potraktowano łącznie, ze względu na ówczesną niezajomość cech umożliwiających rozpoznawanie tych trzech gatunków w terenie oraz występujące zwykle trudności w dostrzeżeniu szczegółów. W okresie III–XII stwierdzana w czasie niemal każdej kontroli. Zwykle obserwowano małe grupki lub pojedyncze ptaki, maksymalnie 102 os. – 26 VII 1998. W styczniu widziane 4 razy, najliczniej 11 I 1995 – 11 os.

Mewa żółtonoga *Larus fuscus*. Cztery spotkania: 16 IX 1990 – 1 ad. + 1 imm. (MF), 16 X 1993 – 1 ad., 31 III 1996 – 1 ad. i 11 XI 1996 – 1 imm.

Mewa siodłata *Larus marinus*. Jedna obserwacja: 4 IV 1993 – 1 imm. (MF).

Mewa trójpalczasta *Rissa tridactyla*. 2 XI 1990 obserwowano 1 juv. na stawie Zabrzyszczak.

Rybitwa wielkodzioba *Hydroprogne caspia*. Obserwowana trzykrotnie: 19 IV 1990 – 2 ad., 24 VIII 1991 – 1 os. (BC) i 24 VIII 1993 – 1 ad.

Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*. W roku 1992 stwierdzono gniazdowanie ok. 30 par, w 1993 – 47, a w 1994 – 30–35 par w dwóch koloniach: na stawach Maciek (większa) i na zbiorniku Rontok Wielki. Najwcześniejsza obserwacja 8 IV 1998 – 1 os., najpóźniejsza 13 X 1994 – 1 os. Maksymalną koncentrację zanotowano 31 VII 1994 – ok. 90 os.

Rybitwa popielata *Sterna paradisaea*. 10 V 1991 obserwowano 1 ad. nad zbiornikiem Rontok Wielki. Była to pierwsza obserwacja tego gatunku w dolinie górnej Wisły (Dyrzc i in. 1991).

Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*. Widziana 4 razy: 2 V 1994 – 2 os. (JW), 12 VI 1994 – 7 os. (JW) i 19 VI 1994 – 2 ad. i 17 V 1997 – 1 ad. (KH).

Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*. Niełęgowa. 18 stwierdzeń pochodzi z okresu 2 V – 9 IX. Najliczniej 2 V 1995 i 11 V 1998 – 8 os. Liczniejsze pojawy tej rybitwy związane były z powstaniem w pobliżu badanego terenu kilku kolonii lęgowych, w tym największej na Zbiorniku Goczałkowickim.

Rybitwa czarna *Chlidonias niger*. Niełęgowa. Z okresu przelotów zebrano kilkadziesiąt obserwacji. Maksymalne skupienie zanotowano 3 V 1996 – 85 os. (MF). Najwcześniejsza obserwacja: 16 IV 1989 – 1 os., najpóźniejsza 2 X 1994 – 1 juv.

Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*. Stwierdzona czterokrotnie: 23 V 1992 – 2 ad., 14 VIII 1992 – 3 ad., 29 IV 1993 – 1 ad. i 11 V 1997 – 10 os.

Siniak *Columba oenas*. Jedna para gniazdowała prawdopodobnie corocznie w zadrzewieniu przy zbiorniku Rontok Wielki. Najwcześniejsza obserwacja: 11 III 1992 – 2 ptaki (MF).

Plomykówka *Tyto alba*. Prawdopodobnie lęgowa. Jednego ptaka słyszano 13 III 1993 w okolicy stawów Zabrzyszczak.

Puszczyk *Strix aluco*. W 1993 wykryto 1 stacjonarnego samca w parku w Goczałkowicach-Zdroju oraz 1–2 w kompleksie Bór. 27 VI 1989 obserwowano 1 ad. i 2 juv. w parku.

Sowa uszata *Asio otus*. Kilka obserwacji z sezonu 1993 (II–VI) sugeruje gniazdowanie jednej pary.

Zimorodek *Alcedo atthis*. Prawdopodobnie lęgowy nad Wisłą w roku 1993, kiedy to poczyniono kilka obserwacji w okresie IV–VI. Styczniowe liczenia na Wiśle wykazały prawie coroczne zimowanie 1–3 ptaków.

Dudek *Upupa epops*. Niełęgowy. Siedem obserwacji pojedynczych ptaków z IV i VIII.

Krętogłów *Jynx torquilla*. Lęgowy w kompleksie Bór: 1992 – 1, 1993 – 1–2 pary. Zanotowano bardzo późny pojaw: 17 XI 1991 – 1 os.

Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*. Lęgowy: 1992 – 2, 1993 – 3–4 pary.

Dzięcioł zielony *Picus viridis*. W latach 1992–1993 i 1995 stwierdzano po 1 parze lęgowej.

Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*. Lęgowy. 7 VI 1994 obserwowano samicę odlatującą z porcją pokarmu w dziobie. Druga obserwacja dotyczy także samicy – 27 V 1995.

Dzięciołek *Dendrocopos minor*. W latach 1992 i 1993 po 1 parze lęgowej.

Świergotek łąkowy *Anthus pratensis*. W latach 1992–1993 nie stwierdzony jako gatunek lęgowy, mimo istnienia dogodnych siedlisk. Zimuje. Z końca grudnia pochodzi 6 obserwacji, a ze stycznia 10, w tym 28 I 1990 – łącznie 25 os. Ponadto 1 II 1992 – 1 os.

Świergotek rdzawogardły *Anthus cervinus*. Z wiosny pochodzą następujące obserwacje: 19, 21 i 22 IV 1989 – 1, 10 V 1989 – 1, 25 V 1991 – 1, 3 i 7 V 1993 – 1, 2 i 3 V 1994 – 1, 30 IV 1995 1 os. Jesienią zauważony raz: 14 X 1990 – 4 os.

Siwerniak *Anthus spinoletta*. Spotkany sześciokrotnie: 21–22 XI 1993 – 1 os., 25 XII 1993 – 11 oraz 15 I 1994 również 11 os. na dnie spuszczonego stawu, a 28 I 1995 i 12 II 1995 – po jednym osobniku.

Pliszka żółta *Motacilla flava*. Lęgowa. Najwcześniejsza obserwacja: 26 III 1994 – 1 ptak. Stwierdzono próbę zimowania: 21 XII 1991 widziano 1 os. Siedmiokrotnie obserwowano pliszki żółte wykazujące cechy podgatunku *thunbergii*: 11 IV 1989 – 3, 3 V 1989 – 2, 7 V 1989 – 1, 5 V 1993 – 4, 6 V 1993 – 3, 2 i 3 V 1994 – 1 os.

Pliszka górską *Motacilla cinerea*. Trzykrotnie obserwowano pojedyncze ptaki: 26 IX 1992, 15 III 1993 i 13 IX 1997 (KH).

Pliszka siwa *Motacilla alba*. Lęgowa. Stwierdzono zimowanie: 28 I i 25 II 1990 obserwowano 1 os (MF). Oprócz tego 27 II 1994 widziano 2 os.

Jemiołuszka *Bombycilla garrulus*. Obserwowana ośmiokrotnie w okresie 23 XII – 17 IV, maksymalnie widziano ok. 60 os. (28 I 1990).

Słownik rdzawy *Luscinia megarhynchos*. W latach 1992–1993 oraz w 1997 roku wykryto tylko po 1 stacjonarnym samcu.

Słownik szary *Luscinia luscinia*. W latach 1985–1992 i 1994 dokonano w maju 10 obserwacji tego gatunku (śpiewające samce), co sugeruje możliwość gniazdowania.

Podróżniczek *Luscinia svecica cyaneula*. Niełęgowy. 14 i 15 IV 1998 widziano śpiewającego samca.

Pleszka *Phoenicurus phoenicurus*. W 1993 stwierdzono lęg 1 pary pleszek w zadrzewieniu koło zbiornika Rontok Wielki. Dodatkowo śpiewającego samca widziano 2 V 1995 k. stawów Zabrzyszczak.

Kłaskawka *Saxicola rubicola*. W latach 1992–1993 stwierdzano 4–5 par lęgowych. Najwcześniejsza obserwacja: 9 III 1986 – 1 os. Najpóźniej jesienią zauważono 2 ptaki 31 X 1992. Odnotowano próbę zimowania – jednego samca obserwowano 16 i 23 XII 1992 na grobli stawu Maciek.

Białorzotka *Oenanthe oenanthe*. W obu latach badań obserwowano jedną parę lęgową w okolicy hałdy. Wiosną najwcześniej zauważona 3 IV 1993 – 1 os.

Kwiczol *Turdus pilaris*. Od kilku do kilkunastu par gnieździło się corocznie w zadrzewieniach nad Wisłą i w parku w Goczałkowicach-Zdroju.

Paszkot *Turdus viscivorus*. W latach 1992–1993 jedna para gniazdowała w kompleksie Bór. Zimującego ptaka obserwowano w parku w Goczałkowicach-Zdroju.

Świerszczak *Locustella naevia*. Lęgowy. W 1992 nie policzony, a w 1993 zarejestrowano 5–6 stanowisk śpiewających samców.

Strumieniówka *Locustella fluviatilis*. Lęgowa. W 1992 – 4, w 1993 – 2–3 stacjonarne samce.

Brzęczka *Locustella luscinioides*. Lęgowa. W 1992 nie policzona, w 1993 – 3–5 stacjonarnych samców. Najwcześniejsza obserwacja, śpiewającego samca, pochodzi z 10 IV 1994.

Jarzębka *Sylvia nisoria*. W 1993 wykryto parę lęgową koło stawów Zabrzyszczak.

Wąsatka *Panurus biarmicus*. Niełęgowa. Obserwowana 34 razy. Pierwszy raz odnotowano 1 ptaka 10 XI 1991. Następnie 1 III 1992 widziano 3 os. Pozostałe obserwacje pochodzą z okresu jesienno-zimowego i zamykają się w terminie 16 X – 10 II. Wyjątkowo stwierdzono ten gatunek wiosną 10 IV 1994 – 1 os. Maksymalnie widziano ok. 28 ptaków (16 X 1992).

Remiz *Remiz pendulinus*. W 1992 stwierdzono 11, a w 1993 14 par lęgowych, prawie wyłącznie w zadrzewieniach nad Wisłą. Skrajne daty spotkań: 17 III 1990 – 1, 3 XII 1989 – 1 os.

Gąsiorek *Lanius collurio*. W latach 1992–1993 stwierdzano 4–5 par lęgowych.

Srokosz *Lanius excubitor*. W 1993 stwierdzono parę lęgową w pobliżu stawów Maciek. 10 IV 1998 widziano parę ptaków odpędzającą trzeciego osobnika.

Orzechówka *Nucifraga caryocatactes*. 27 X 1985 obserwowano 3 os.

Kruk *Corvus corax*. Lęg 1 pary odnotowano w 1992 w kompleksie Bór.

Rzępółuch *Carduelis flavirostris*. Piętnaście obserwacji między 30 X – 25 I. Najliczniej 11 XII 1993 – ok. 60 os.

Czczotka *Carduelis flammea*. Zebrano 32 obserwacje z okresu 26 X – 19 III. Maksymalnie widziano ok. 350 os. (15 III 1987).

Krzyżodziób świerkowy *Loxia curvirostra*. 20 VII 1989 obserwowano stadko 10 ptaków.

Dziwonia *Carpodacus erythrinus*. Lęgowa. W 1992 nie policzona, w 1993 stwierdzono na całym terenie ok. 10 śpiewających samców.

Śnieguła *Plectrophenax nivalis*. Siedmiokrotnie obserwowano pojedyncze ptaki: 27 i 29 XI 1992, 1 XII 1993, 5 i 19 XI 1994, 14 I 1995, oraz 9 XI 1997.

Oprócz wyżej wymienionych, na badanym terenie stwierdzono występowanie następujących gatunków lęgowych: *Phasianus colchicus*, *Columba palumbus*, *Streptopelia decaocto*, *S.turtur*, *Cuculus canorus*, *Apus apus*, *Dendrocopos major*, *Alauda arvensis*, *Hirundo rustica*, *Delichon urbica*, *Anthus trivialis*, *Troglodytes troglodytes*, *Prunella modularis*, *Erithacus rubecula*, *Phoenicurus ochruros*, *Saxicola rubetra*, *Turdus merula*, *T. philomelos*, *Acrocephalus schoenobaenus*, *A. palustris*, *A. scirpaceus*, *A. arundinaceus*, *Hippolais icterina*, *Sylvia curruca*, *S. communis*, *S. atricapilla*, *S. borin*, *Phylloscopus sibilatrix*, *Ph. collybita*,

Ph. trochilus, *Regulus regulus*, *Muscicapa striata*, *Aegithalos caudatus*, *Poecile palustris*, *P. montanus*, *Periparus ater*, *Cyanistes caeruleus*, *Parus major*, *Sitta europaea*, *Certhia brachydactyla*, *Oriolus oriolus*, *Garrulus glandarius*, *Pica pica*, *Corvus monedula*, *C. corone*, *Sturnus vulgaris*, *Passer domesticus*, *P. montanus*, *Fringilla coelebs*, *Serinus serinus*, *Chloris chloris*, *Carduelis carduelis*, *C. cannabina*, *Coccothraustes coccothraustes*, *Emberiza citrinella*, *E. schoeniclus*.

Pozostałe gatunki nielegowe stwierdzone na omawianym terenie: *Dryocopus martius*, *Riparia riparia*, *Turdus iliacus*, *Regulus ignicapillus*, *Ficedula albicollis*, *F. hypoleuca*, *Lophophanes cristatus*, *Certhia familiaris*, *Corvus frugilegus*, *Fringilla montifringilla*, *Carduelis spinus*, *Pyrrhula pyrrhula*, *Emberiza hortulana*.

Podsumowanie

Na badanym terenie stwierdzono obecność 225 gatunków ptaków (razem z jedną dawną obserwacją). Biorąc pod uwagę mały obszar (ok. 10 km²) jest to stosunkowo duża liczba. Na dużą różnorodność awifauny mają zapewne wpływ następujące czynniki: 1) dolina Wisły jako trasa migracji; 2) bliskie sąsiedztwo Bramy Morawskiej, która prawdopodobnie przyczynia się do zagęszczenia strumienia migrujących ptaków; 3) koncentracja zbiorników wodnych.

Pod względem awifauny lęgowej omawiany kompleks z pewnością nie należy do najcenniejszych w dolinie górnej Wisły. Wykryto gniazdowanie 113 gatunków z czego 39 jest ekologicznie związanych ze środowiskiem wodno-błotnym. Wśród 800–900 par gniazdujących *Non-Passeriformes* zdecydowanym dominantem jest śmieszka. Do cenniejszych w skali Śląska można zaliczyć stanowiska bąka, bączka, krwawodzioba, rybitwy rzecznej oraz kropiatki.

Ptaki nielegowe były reprezentowane przez 112 gatunków. Szczególną uwagę skupiono na przelocie ptaków siewkowatych (*Charadriiformes*), wśród których stwierdzono 50 gatunków, w tym 33 gatunki siewkowców (*Charadrii*).

Istnienie zbiornika Rontok Wielki stworzyło rzadką okazję regularnego śledzenia przelotu tej grupy ptaków w okresie wiosennym. Łącznie zaobserwowano wiosną 29 gatunków siewkowców. Do grupy dominantów (oprócz czajki) należały: batalion, łączak i brodziec śniady. Zaobserwowano regularny przelot wiosenny biegusa zmiennego (aż 85 obserwacji) w liczbie do 30 ptaków. Jest to największe stado odnotowane wiosną na Śląsku (Dyrz i in. 1991). Regularnie wiosną przelatuje również bekasik (26 stwierdzeń), biegus malutki (13 stwierdzeń), brodziec pławny (11 stwierdzeń). W pełni potwierdza to opinie Kuźniaka i Pugacewicza (1992), że brodziec pławny przelatuje przez dolinę górnej Wisły corocznie. Po kilka stwierdzeń wiosennych odnotowano dla siewnicy, piaskowca, biegusa krzywodziobego, kamusznika i płatkonoga szydlodziobego.

Na przelocie powrotnym zwracają uwagę regularne, czerwcowe koncentracje krwawodziobów na osadniku Rontok Wielki. Szczyt liczebności ma miejsce w połowie czerwca, kiedy to liczba krwawodziobów każdego roku przekracza 100 os., a największe stado liczyło aż 206 ptaków. Są to największe skupienia tego gatunku obserwowane w Polsce.

W świetle danych z literatury (Dyrz i in. 1991, Tomiałojć i Stawarczyk 2003) uderzająca jest rzadkość pojawów siewki złotej. Wydaje się, że przelatuje ona przez dolinę górnej Wisły bardzo nielicznie. Potwierdzają to inne dane (Oleksik 1992).

Wśród ptaków wróblowych warto podkreślić regularne obserwacje świergotka rdzawogardłego i pliszki żółtej *M. flava thunbergi*. Równie często stwierdzano te gatunki na pobliskim Zbiorniku Łąka (Oleksik 1992). Jest to zgodne

z przedwojennymi obserwacjami Natorpa (w: Tomiałojć 1990), który obserwował te gatunki jako regularnie przelotne pod Mysłowicami.

Częste kontrole terenu przyniosły kilka stwierdzeń gatunków rzadkich w Polsce lub poza wybrzeżem morskim. Można tu wymienić czapłę nadobną, warzęchę, edredona, szablodzioba, biegusa arktycznego, mewę trójpalczastą i rybitwę popielatą.

Zimą na badanym terenie przebywało do ponad 2000 ptaków wodnych. Pod względem ilościowym nie jest to więc znaczące zimowisko, jeżeli weźmiemy pod uwagę, że w łagodne zimy na Śląsku stwierdzano prawie 200 000 ptaków (Czapulak 1991). Cechuje je jednak duża różnorodność gatunkowa. W latach 1985–1998 stwierdzono zimowanie lub próby zimowania 29 gatunków wodnych *Non-Passeriformes* w tym kilku rzadko zimujących (Kot i in. 1987, Zyska i in. 1990) np. nura czarnoszyjego, bąka, świstuna, krakwę, płaskonosa, ogorzałkę. Nasilało się zjawisko zimowania kormoranów. Interesujące są próby zimowania siewkowców: kulika wielkiego i krwawodzioba. Wśród wróblowych odnotowano zimowanie siwerniaków i pliszki siwej oraz próby zimowania kłaskawki i pliszki żółtej (w obu przypadkach obserwacje z końca grudnia).

Podziękowania

W tym miejscu chcielibyśmy serdecznie podziękować kilkunastu osobom, które pomagały w pracach terenowych lub udostępniły swoje materiały faunistyczne z badanego terenu. Szczególnie duży wkład do pracy wniósł Marcin Faber. Pozostałe osoby to: Maurycy Baścik, Jacek Betleja, Wiesław Chromik, Bogusław Czerwiński, Krzysztof Henel, Bernard Pawlik, Henryk Sułek, Marek Keppert, Marian Koźlik, Robert Kruszyk, Wojciech Kuliński, Piotr Sroka, Dariusz Szlama, Wiesław Wodecki i Jarosław Wojtczak. Dziękujemy również: Pawłowi Bykowskiemu i Arkadiuszowi Berlickiemu za pomoc w komputerowym opracowaniu pracy.

Skróty

BC – Bogusław Czerwiński
DS – Dariusz Szlama
HS – Henryk Sułek
JB – Jacek Betleja
JW – Jarosław Wojtczak

KH – Krzysztof Henel
MF – Marcin Faber
MKE – Marek Keppert
RK – Robert Kruszyk
WK – Wojciech Kuliński

Literatura

- Borowiec M., Stawarczyk T., Witkowski J. 1981. Próba uściślenia metod oceny liczebności ptaków wodnych. *Notatki orn.* 22: 47–61.
- Cempulik P. 1985. Wodno-blotne *Non-Passeriformes* stawów rybnych Wielikąt (Górny Śląsk). *Acta orn., Warsz.* 21: 115–134.
- Czapulak A. 1991. Zimowanie ptaków wodnych na Śląsku w latach 1988–1989. *Ptaki Śląska* 8: 118–131.
- Dyrz A., Grabiński W., Stawarczyk T., Witkowski J. 1991. Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna. Uniwersytet Wrocławski, Zakład Ekologii Ptaków, Wrocław.
- Grabiński W. 1986. Występowanie kobczyka (*Falco vespertinus*) w Polsce. *Notatki orn.* 27: 82–85.
- Kot H., Zyska P., Dombrowski A. 1987. Liczebność i rozmieszczenie ptaków wodnych w Polsce w styczniu 1985 roku. *Notatki orn.* 28: 17–47.
- Kuźniak S., Pugaczewicz E. 1992. Występowanie brodzka pławnego (*Tringa stagnatilis*) w Polsce. *Notatki orn.* 33: 227–240.
- Matysik A., 1992. Jak oczyścić zasolone wody z kopalni. *Aura* 1992(2): 24–25.
- Oleksik I. 1992. Ptaki Zbiornika Łąka (woj. katowickie). *Ptaki Śląska* 9: 49–60.

- Tomiałojć L. 1990. Ptaki Polski. Rozmieszczenie i liczebność. PWN, Warszawa.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura”, Wrocław.
- Zyska P., Dombrowski A., Kot H., Rzępała M. 1990. Akcja Zimowego Liczenia Ptaków Wodnych 1985–1987. *Notatki orn.* 31: 113–131.

Streszczenie

W latach 1985–1998 prowadzono z różną intensywnością obserwacje awifauny kompleksu stawowego w okolicach Goczałkowic-Zdroju (pow. pszczyński, woj. śląskie). Ich celem było ustalenie listy ptaków tego terenu, liczebności rzadszych gatunków lęgowych oraz zbadanie przelotu siewkowców ze szczególnym uwzględnieniem okresu wiosennego. Stwierdzono występowanie 225 gatunków ptaków, w tym 113 lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych. Wśród ptaków przelotnych uwagę skupiono na siewkowcach. Stwierdzono 33 gatunki, w tym 29 na przelocie wiosennym. Obserwowano regularny przelot wiosenny biegusa zmiennego, bekasika, biegusa malutkiego i brodzieca pławnego. Czerwcowe koncentracje krwawodziobów na zbiorniku Rontok Wielki (do 206 os.) należą do największych w Polsce. Na badanym terenie zimowało do 2000 ptaków wodno-błotnych. Ciekawsze stwierdzone gatunki to: nur czarnoszyi, bąk, świstun, krakwa, płaskonos, a z wróblowych siwerniak i pliszka siwa. Odnotowano próby zimowania kulika wielkiego, krwawodzioba, kłaskawki i pliszki żółtej. Stwierdzono pojawy kilku gatunków rzadkich. Były to: czapla nadobna, warzęcha, edredon, szablodziób, biegus arktyczny, mewa trójpalczasta i rybitwa popielata.

Summary

From 1985 to 1998 surveys of birds with different intensity took place on complex of fish ponds near Goczałkowice-Zdrój (Silesian Vivodship, Southern Poland). They were focused to complete a check-list of birds of study area, numbers of breeding birds of rare species and to carry on study on migration of waders, especially in spring time. 225 species were recorded with 113 breeding or probably breeding species including. Among migratory birds observation was focused on waders. 33 species of waders were recorded, 29 species during spring migration included. Regular spring migration of Dunlin, Jack Snipe, Little Stint and the Marsh Sandpiper were noticed. Redshank concentration in June on pond Rontok Wielki belongs to most numerous in Poland. In whole study area they were wintered up to 2000 marsh and water birds. Wintering bird species worth to be mentioned are: Black-throated Diver, Bittern, Wigeon, Gadwall, Shoveler, Water Pipit and Grey Wagtail. Attempts of wintering for Curlew, Redshank, Stonechat and Yellow Wagtail were noticed. Several rare species were also recorded: the Little Egret, Spoonbill, Eider, Avocet, Pectoral Sandpiper, Kittywake and the Arctic Tern.

Adresy autorów:

Ireneusz Oleksik
e-mail: ptachutychy@poczta.onet.eu

Marcin Karetta
e-mail: marcin@karetta.pl

Jan Król
e-mail: janek@befado.com.pl

Przemysław Strzelecki
e-mail: malymargas@yaho.com